

Herriei bizirik eusteko, elkarlana

Pirinioetako herritarrek diote bizirik jarraitzeko bizirik daudela sinetsi eta sinetsarazi behar dutela, eta bailara guztiek elkarlanean egin behar dutela aurrerantz, despopulazioaren mamuak malko eta lantuei entzungor egiten dielako, entzungor agintariak mendialdeko biztanleen eskaera eta proposamenei.

| JON TORNER ZABALA |

Argazkiak: Dani Blanco

Orotara 3 eta 16 urte bitarteko 350 bat ikasle daude Garralda, Otsagabia eta Erronkariko ikastetxeetan eta Auritz, Erro eta Luzaideko eskola unitarioetan. Argazkian, Garraldako haurrak atseden-orduan; 100 ikasle ditu D ereduko zentroak.

AMPARO VIÑUALESEK 18 urte daramatza erizain Izabako osasun zentroan, eta 2011ko azarotik zinegotzi da Erronkariko Udalean. Bailarako eta inguruko zonaldeetako gabeziak ongi ezagutzen ditu. Martxoaren 14an Nafarroako Parlamentuan izan zen. Hizlarien tribunara igo eta landa-eremuetan gutxieneko osasun zerbitzua bermatu beharraz aritu zen, alderdi politikoen artean gaiari buruzko eztabaida piztu aldera. Ekimena babestu duten 170 udalen inzean mintzatu zen Viñuales. Alferrik. Lege-egitasmoa ez zen tramitera onartu, UPNk eta PPK aurka bozkatu eta PSN abstenitu egin zelako.

Gertatutakoak agerian utzi ditu mendialdeko argi-ilunak: behar gorrien aurrean elkar hartu eta aitzina egiteko herritarren borondatea batetik, eta hiri-zilborrari so bizi diren agintarien “axolagabekeria” eta “mespretxua” bestetik, ekimenaren sustatzaileek salatu dutenez. Hitz leun edo gogorragoekin, gauza bera adierazi digute solaskide guztiek: Erronkarin ari da lanean Viñuales; Aezkoa ibarrean, Garraldako eskolako irakasle Mikel Aoiz eta Ainhoa Mendiarekin bildu gara, baita Abaurregainko alkate eta abeltzain Patxi Encajerekin ere; eta Zaraitzun, Otsagabiako interpretazio zentroko Gustavo Goienarekin eta Bizirik Gaude elkarteko kide Jezabel Orozekin.

Politikarien jokabide mingarria

Kalitatezko osasun zerbitzua bermatzea xede duen egitasmoa Nafarroa Garaiko Pirinioetako biztanleek abiatu zuten, UPNren Gobernuak maiatzaren 5ean lehen arreta eta larrialdi zerbitzuan egingo dituen adaketa polemikoen beldur. “Ez dugu eskatzen zonaldean ospitale bat eraikitzeko, gutxienekoak bete daitezela baizik; lekuan lekuko beharren azterketa egin eta baliabideak gure errealitateara egokitzea”, esan digu Viñualesek, osasun-sarearen paisaia malkartsua hizpide: “Badakigu hiriburutik urrun gaudela eta orografia berezia daukagula; horregatik eskatzen dugu gurean protokolo bereziak ezartzeko, berdin bailarako Uztarrozen zein Erriberako Corellan. Beharrak bertsuak dira, eta hala islatzen du gure proposamena Nafarroako kolore orotariko 170 udalek babestu izanak”. Jarrera hotzagoa azaldu dute, ostera, gaiari buruz eztabaidatzeari ere uko egin dioten talde parlamentarioek.

“Lotsagarria da”, dio Izabako erizainak: “Politikari batzuek non gauden ere ez zekiten, ez zeukaten argumenturik... PSNren jarrera bereziki mingarria iruditu zaigu”. Nabarmendu digu bitarteko gehiago baino, daudenak zuzen baliatzeko eskatzen dutela: ibilgailuak egokitu, anbulantzia zerbitzua mantendu, irisgarritasuna –garraio publikoak

ren sarea– hobetu, larrialdietan helikopteroak erabili eta profesional kualifikatuak izatea, besteren artean. “Tamainako muturrekoak jasota ere borrokan jarraituko dugu. Bailaretakoak ‘oso gureak gara’, baina errealitatea egoskorragoa da eta erakutsi digu elkarlanak fruituak eman ditzakeela”.

Demografia

Datu ofizialek populazioaren beheranzko joera erakusten dute nafar Pirinioetako bailara guztietan. Zerbakiak engainagarriak dira, gainera, solaskideek diotenez. Otsagabian, esaterako, 640 lagun daude zentsuan, baina 400 inguruk ematen du urte osoa bertan.

Ezkortasuna zokoratu

“Guri dagokigu gurearen alde mugitzea”, esan digu Jezabel Orozek, Zaraitzu bailarako postari eta Bizirik Gaude elkarteko kideak. “Borroka egin dugu Iratiko Etxeen aurka, gasbidearen aurka, hezkuntza-sistema duinaren alde... Ez dugu egoera kolpetik aldatuko, baina hemen geratu nahi badugu beharturik gaude bailara guztietako herritarrak elkarlanean aritzera, Aezkoa, Zaraitzu eta Erronkarikoak, baita almadia zonaldeetakoak eta Ipar Euskal Herrikoak ere. Arazoak igualak dira”.

Iritzi berekoa da Gustavo Goiena, Otsagabiako turismo bulego eta interpretazio zentroko teknikaria: “Parean jarri diguten hormatzarra gainditzeko funtsezkoa da bakoitzak bereari soilik begiratzeari laga eta eman beharreko urratsak denon artean adostea”. Bailaretako azpiegitura batzuei darian “megalomania” jarri digu etsenplu bezala: “Ezin gara gurean instalazio handiak eraikitzen hasi albokoek hala egin dutelako, kultur aretoak adibidez, kasu hipotetiko bat aipatzearen. Errua ez da soilik Gobernuarena”.

Biktimismo mezuak alboratu eta etorkizunari itxaropenez begiratu nahi dio Bizirik Gaude elkarteak, Pirinioetan bizi eta lan egiteak merezi duela aldarrikatu, “alarma egoeran” daudela jakitun izanik. Otsagabiatik 10 kilometrorra dagoen Sartze herriko elkartetabernan hartu gaitu Orozek, garai batean eskola izandako etxean. “3-15 urte bitarteko ikasleak biltzen ginen hemen; egoera horretara ez iristea espero dut”, diosku, populazio gainbeheraz mintzo, garai zailagoak ezagutu dituela, duela bospasei urte baino gazte gehiago dagoela, eta horrek akuilu izan behar duela borrokan jarraitzeko.

Gakoetako bat bertakoak eurak kontzientziaztea dela dio. “Seme-alabei etengabe errepikatzen badiegu gogor ikasteko, hirian lana bilatzeko beharrezkoa dela... Edo Iruñean ikasketak amaitu eta hona itzultzen den gazteari ‘Zer demontre ari zara hemen? Nik uste nuen ministro izatera helduko zinela!’ esaten badiogu... Aurkakoa egin behar dugu, poztasuna agertu eta jendea animatu, gurea baloratzen ikasi eta irakatsi: hurbileko harremanak, ingurumena eta abar”.

“Abeltzain bezala lan egitera datorren gaztea erotzat hartzen dute”, ihardetsi du Goienak. “Lehen agian gehiago, krisiak hiria ere

Emakumeak

Emakume gutxiak dute enplegua zonaldean. “Eta emakumerik ez badago, gizonen alde egiten dute”, esan digu Amparo Viñualesek. “Halaber, Erronkariko 1.000 biztanleen %38 65 urtetik gorakoa da, eta jendeak adin bereko lagunak behar ditu inguruan...”

NAFARROA GARAIKO PIRINIOAK

NAFARROAKO PARLAMENTUA

Amparo Viñuales erizaina Nafarroako Parlamentuan, gutxieneko zerbitzuen egoeraz hizketan. Jaramon gutxi egin zioten parlamentariak. Eskuinean, Zaraitzuko postari eta Bizirik Gaude elkarteko kide Jezabel Oroz.

kolpatu du-eta. ‘Utzi ardiak eta hoa Volkswagenera!’, entzuten zenuen maiz”. Viñualesek uste du krisiak bultzatuta gazte gehiagok jo dezakeela landa-eremuetara, politika egokiak garatuz gero bederen: “Kontua da agintariak hiriaren alde egin dutela nabarmen; guri, ezta entzun ere”.

Turismo-ereduari heldu dio Otsagabiako interpretazio zentroko kideak: “Nafarroako Gobernuaren leloa hauxe da: ‘Hartu ostatu Iruñean; joan egun-pasa Iratira, Bardeetara edo beste lekuren batera, ikusi zein ederrak diren, baina lotara itzuli berriro hona”. Pirinioetako eragileek helburu dute bisitariak gaua bertan igaro dezaten lortzea. “Basozain eta mantentze lanak ordaintzeko apenas dugu dirurik; horregatik hasi gara oihan atarian aparkatzeagatik kobratzen”.

Iruñea patu

Hiriburutik urrun bizi eta lan egiteak sortzen dituen arazoak euren larruan sufritzen dituz-

te Garraldako eskolako irakasle Ainhoa Mendiak eta Mikel Aoizek: “Duela gutxira arte, nekez geratzen zen irakasle bat ikasturte osoa gurean, Iruñean bizi nahi dutelako gehiengutsuenek. Zenbait neurri proposatu genituen eta Gobernuak onartu zituen batzuk. Esaterako, hemen lana lortzen duen irakasleak aukera –lehenatasuna– du hiru urte bertan emateko. Beste ikastetxe batzuetan ez bezalako ziurtasuna dakarkie horrek”.

Nafarroa osoan, derrigorrezko zikloen osteko ikasketak herrian bertan edo hurbileko ikastetxeetan egiteko aukera dago, Pirinioetan izan ezik. 15-16 urteko gazteek Iruñera joan behar dute –Eunateko institutu publikoa da haien zuzeneko erreferentzia–, eta horrek etxekoentzat kostua du. “Agian, gazteak denbora luzeagoz atxikitzea lortuko litzateke ingurura egokitutako ikasketak bultzatuko balira”, esan digu Bizirik Gaude elkarteko kide Jezabel Orozek. “Irunberrin egurrarekin lotutako karrerak baleude, gero sektore

TALLERES MITXELENA S.COOP.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000
Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Talleres Mitxelena, S.Coop.
Eziago Poligonoa • Zikuñaga Auzoa • 20120 HERNANI (Gipuzkoa)
T 943 55 25 12 - 16 • F 943 55 28 16 • info@talleremitxelena.com

www.talleremitxelena.com

Gustavo Goienak turismo-eredu jasangarria defendatzen du, pertsonak oinarri dituena.

horretan lanean hasi ahal izateko... Apurka-apurka ari dira gauzak sortzen, baina hutsune handiak daude oraindik". Ikasketak amaitzean gazteen %10 besterik ez da geratzen herrian, nekazaritzan edo turismoan lanean; bata gogorra da ordea, eta bigarrenak hilabete batzuetan baino ez du funtzionatzen.

Bestalde, eraikinaren mantentze gastuei (berogailua, ura, argia...) aurre egiteko udalak estu dabiltzala esan digu Orotz-Beteluko alkate ere baden Ainhoa Mendiak, eta kexu da Gobernuak haur kopuruaren araberako laguntzak bideratzen dituelako: "Esaterako, Agoizko zentroan ikasle kopurua hirukoitza da. Bada, gure eraikina berotzea bi bider garestiagoa izanik, jasotzen dugun diru kopurua herena da".

Diskriminazio positiboa, euroetatik harago

Biztanleen araberako laguntzak dira, hain justu, arazo iturrietako bat, izan hezkuntzan zein beste edozein sektoretan. Azken 40-50

Biomasa erregai

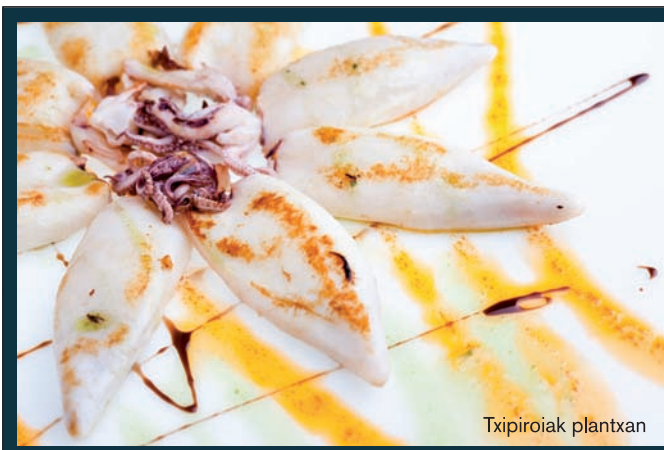
LANPOSTU GABEZIARI aurre egiteko enpresa txiki gehiago sortu beharko lirakeela uste dute solaskideek, jasangarriak izateko Pirinioetako errealitatea aintzat hartu beharko luketela argi izanik. Nekazaritza, abeltzaintza eta basogintzarekin lotutako proiektuak dituzte buruan, baita turismo sektorea ere.

Gustavo Goienaren hitzetan enpresa handiek "parametro ekonomikoetan" funtzionatzen dute. "Irabazirik jaso ezean badoaz, ikusi izan dugun moduan paper-fabrika edo harrobiren batekin. Industria falta baino, industriaren dibertsifikazio eza aipatuko nuke. Badira gauza batzuk gutxi ustiatu direnak. Turismoari dagokionez, esaterako, Irati marka saldu beharra dago, Europako Mendietan egiten duten bezala". Helburuetako bat da parke natural izenda dezaten lortzea, Bertiz, Urbasa-Andia edo Bardeak kasu.

Basogintzaren sektorean lan aukera berriak eskainiko lituzkeen zerbait sortuko dela uste dute, biomasa-rekin lotura izango duena, oihana ustiatzen dutenek zuhaitzak moztu eta egur guztia zuzenean kanpora eramatea ekidingo lukeen proiektua. "Iratin egur asko dago gaixo, eta lekua kentzen diete onik haziko lirakeen arbolei", dio Orozek. "Egur horren parte bat pellet edo ezpal bihurtu eta biomasarako baliatuko balitz...".

MIGUEL ANGEL GARCIA / FLICKR

Txapiroak plantxan

Bartolo

taberna - jatetxea

Euskal sukaldaritzan eta pintxotan aukera zabala

Fermin Calbetón, 38
Donostia - San Sebastián

© 943 420 279
www.casabartoloetxea.com

Garraldako irakasle Mikel Aoiz eta Ainhoa Mendiaren hitzetan, 16 urteko gazteak ikasketekin jarraitu eta bizitzera Iruñera joateak kostua du etxekoentzat. Diotenez, gazteen %10 geratzen da herrian, laborantzian edo turismotan lanean.

urteetan biztanle kopurua laurdenera jaitsi bada, laguntzak ere ikaragarri murriztu dira, eta beharrak handitu.

“Dena den, diskriminazio positiboa eskatzen dugunean, diruaz baino, legeak aldatzeaz ari gara sarri, besteren artean, abereak izan edo produktu bat merkaturatzen hasi nahi duen ekintzaile gazteak bidea samurrago izan dezan”, azaldu digu Goienak.

Nafarroako Gobernuak 2006an aurkeztu zuen Pirinioen Garapenerako Plan Estrategikoak itxaropen apur bat piztu zuen orduan, baina hutsean gelditu dela salatu dute solaskideek. “Azpiegituren aldeko apustua egin zuten, eta Pirinioetako Autobidea eraiki”, diosku Garraldako irakasle Aoizek. “Errepidea han behetik pasatzen da, gu ezta ukitu ere!”

“Zangoza, Irunberri eta Agoitz guretzat ez dira Pirinioak”, argitu digu Goienak. “Agintariek diotenean ez dakit zenbat euroko inbertsioa egin dutela mendialdean... Errealitate aunitz desberdinak ditugu. Irunberrin 1.400 biztanle dira, Zaraitzu bailaran baino gehiago”.

Patxi Encaje Abaurregainko alkate eta abeltzaina ere mintzatu zaigu estatistiken interpretazio maltzurraz: “Garestiak garela esaten digute, bi Nafarroa sortu nahi ditugula, haiek direnean horretan dabiltzanak: Iruñea eta agian Tuteran batetik, eta gainerako guztia bestetik”. Lau urtean behin berritzen den Landa Garapen Iraunkorrerako Programa aipatu digu berak: “Ehuneko zabalena Nafarroako Kanala egiteko baliatu dute, halako azpiegitarik Erriberan ere nahi ez dutenean!”.

Laborantza jasangarriaren alde

Encajek 32 urte ditu. Duela hamar joan zen Burlatetik mendialdera, bikotekidearekin ber-

Segurtasun pribatua

Populazio galera larria dela esan digu Jezabel Orozek: “Oso izorratuta gaude. Umerik ez da jaiotzen, gazte gutxi dator eta aitona-amonak Iruñeko senideengana doaz.

Despopulazioa arazo larria da; aurki 'seguratako' jarri beharko dituzte herriak zaintzeko. Aragoiko Abraza la Tierra kolektiboko kideekin harremanetan gaude, egoerari nola aurre egin jakiteko”.

tan geratzeko intentzioz. Haien alaba iaz Aezkoan jaio ziren bi umeetako bat da.

Kontatu digu 30-40 urteko lauzpabost abeltzain gehiago daudela inguruan, eta berak esnetarako 500 ardi dituela: “Gehiegi dira, baina Nafarroako Gobernuaren laguntzak esplotazio handietara bideratuta daudenez... Ipar Euskal Herrian etxalde txiki jasangarriagoak sustatzen dituzte. Hemen abeltzaintza hiltzorian dago: abelburu mordoa izan behar dira, azpiegitura handiak eraiki, hiltze gatik jartzeko lizentziarik ez daukagu, zuzeneko salmenta mugatzen da... Industria Departamentuko legedia aplikatzen da; arauak berdinak dira Erronkariko Enaquesa bezalako enpresa batentzat zein gaztagile txikiarentzat”.

Halaber, Pirinioez bestaldeen desberdin kudeatzen dituzte Europatik datozen dirulaguntzak: “Parte bat erkidegoek manciatzen dute hemen, eta Iparraldean Euskal Herriko Laborantza Ganbarak zuzenean kudeatzen ditu, kontrolpean bada ere. Espekulazio ereduari aurre egiteko aukera handiagoa dute han, arazoak izan badituzten arren”. Etxalde askotan bikote gazteak lanean aritzeak erakusten du abeltzaintza biziago dagoela, Encajeren hitzetan. “Legedia aldatu eta produkzio-salmenta zikloa osatzen utziko baligute, subentzio beharrik ez genuke izango”, esan digu.

Hamabost hilabete barru egingen diren hauteskundeetan jarriak ditu esperantzak Encajek, baina nafar Pirinioetako eragileen artean nagusi den iritzia bere egiten du: Ezer aldatzekotan, bertan bizi nahi dutenek egin beharko dute bultz, elkarlana oinarri. ■

